

Pojednostavljeno predstavljanje Indikatora za praćenje inkluzivnog obrazovanja

**Indikatori za praćenje
implementacije
inkluzivnog obrazovanja
u skladu sa članom 24. Konvencije
o pravima osoba s invaliditetom**

Izdavač:

MyRight - Empowers people with disabilities

Azize Šaćirbegović 80a, Sarajevo

www.myright.ba

Udruženje "DUGA" Društvo ujedinenih građanskih akcija

Petra Tiješića 10, Sarajevo

www.dugabih.ba

Prilagodba sadržaja po europskim standardima

za izradu lako razumljivih informacija:

Udruženje Život sa Down sindromom

Federacije Bosne i Hercegovine

Stručna saradnica:

Prof. dr. Lejla Kafedžić

Štampa:

PRINT-LINE d.o.o.

Tiraž:

340 primjeraka

Godina izdanja

2021.

© MYRIGHT - EMPOWERS PEOPLE WITH DISABILITIES, 2021

Ova publikacija je nastala u partnerstvu s organizacijom Light for the World uz podršku Austrian Development Cooperation i Kahane fondacije u okviru projekta „Kvalitetno inkluzivno obrazovanje – sada!“ Sadržaj publikacije ne odražava nužno mišljenje i stavove pomenutih donatora nego je isključiva odgovornost autora.

**Pojednostavljeno
predstavljanje Indikatora za
praćenje inkluzivnog obrazovanja**

Ovo je dokument koji je lak za čitanje.

Riječi su jednostavne za čitanje i razumijevanje.

Možda će nekome ipak trebati podrška da bi pročitali i razumjeli ovaj dokument.

Zamolite nekoga koga poznajete da vam pomogne.

SADRŽAJ

O čemu govori ovaj dokument

Vidi na strani 6

Koje informacije sadrže Indikatori

Vidi na strani 10

Kako Indikatori mogu pomoći ministarstvima obrazovanja

Vidi na strani 26

Ko može koristiti Indikatore

Vidi na strani 29

O čemu govori ovaj dokument

Ovaj dokument se zove Pojednostavljeno predstavljanje Indikatora za inkluzivno obrazovanje.

Ovaj dokument opisuje Indikatore za praćenje implementacije inkluzivnog obrazovanja u skladu sa Članom 24. UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Zbog dugog naslova ćemo ih kraće zvati Indikatori.

Indikatori sadrže puno informacija.

Zato smo ih opisali na jednostavan način.

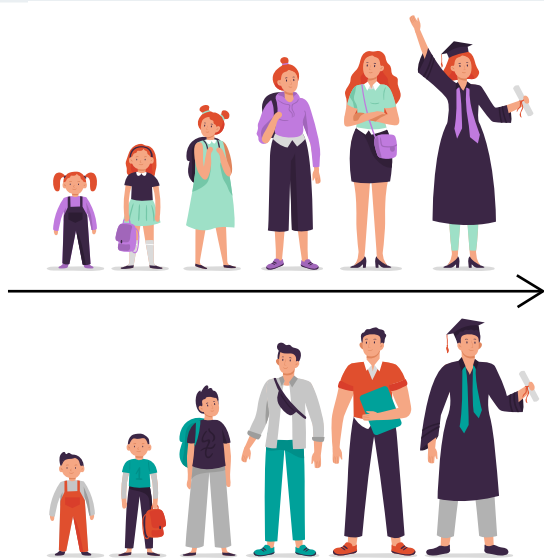
Indikatori pomažu da se ostvari član 24. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Konvencija je dokument o ljudskim pravima osoba s invaliditetom.

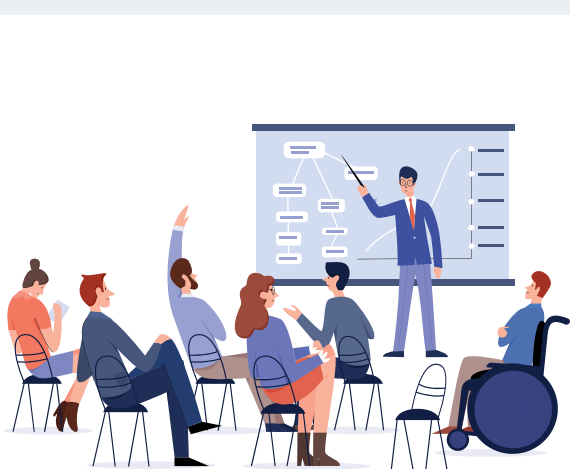
Član 24. govori o pravu osoba s invaliditetom na obrazovanje.

Pravo na obrazovanje imaju sva djeca, mladi i odrasle osobe.

Obrazovanje obuhvata:

- predškolsko obrazovanje
- osnovno obrazovanje
- srednje obrazovanje
- fakultetsko obrazovanje
- cjeloživotno učenje

Osobe s invaliditetom imaju pravo da idu u školu u koju idu i učenici bez invaliditeta.

U školi uče iste stvari na različite načine, uz podršku koja im je potrebna.

To se zove **inkluzivno obrazovanje**.

Indikatori su napisani uz pomoć obrazovnih vlasti Bosne i Hercegovine.

Obrazovne vlasti Bosne i Hercegovine su ministarstva obrazovanja.

U ministarstvima obrazovanja rade osobe kojima je posao da omoguće dobro obrazovanje svim učenicima.

Osobe koje rade u ministarstvima obrazovanja moraju omogućiti nastavnicima da uče djecu na najbolji način.

Nastavnici treba da upoznaju i razumiju učenika s invaliditetom.

Nastavnici treba kod učenika s invaliditetom da njeguju ono što učenik voli i može.

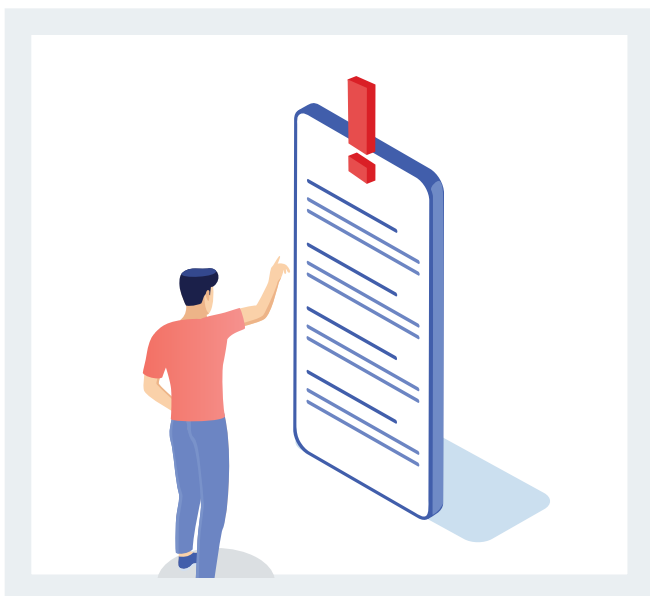
Tako će učiniti da učenik s invaliditetom zavoli učenje.

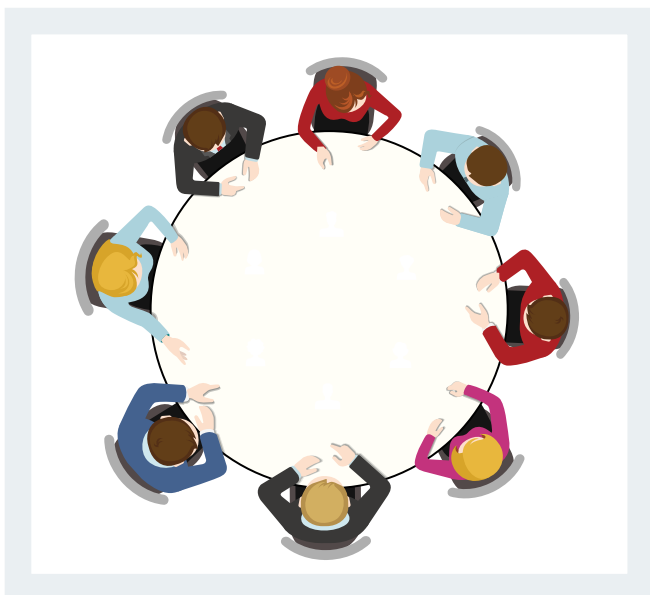
Ovaj dokument opisuje:

Koje informacije sadrže Indikatori

Kako Indikatori mogu pomoći
ministarstvima obrazovanja

Ko može koristiti Indikatore

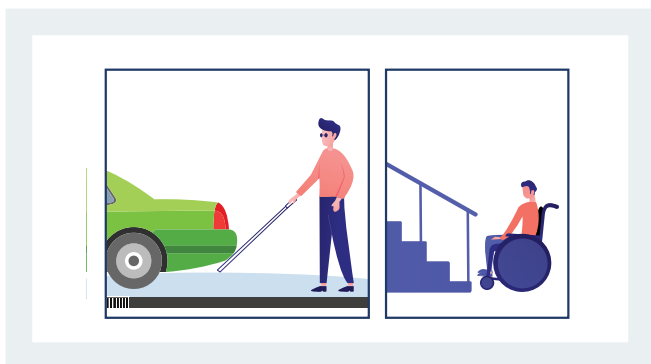
Koje informacije sadrže Indikatori

Indikatori sadrže informacije koje su važne za inkluzivno obrazovanje djece s invaliditetom.

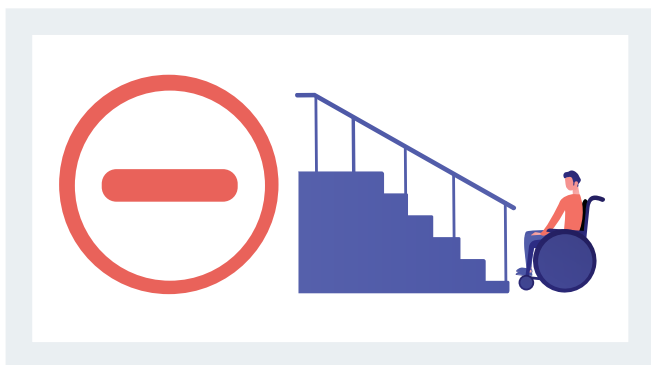

Djeca s invaliditetom su dio svakog društva.

Šta je to invaliditet?

Invaliditet nastaje kada prepreke u društvu sprječavaju osobu da aktivno učestvuje u svakodnevnim aktivnostima.

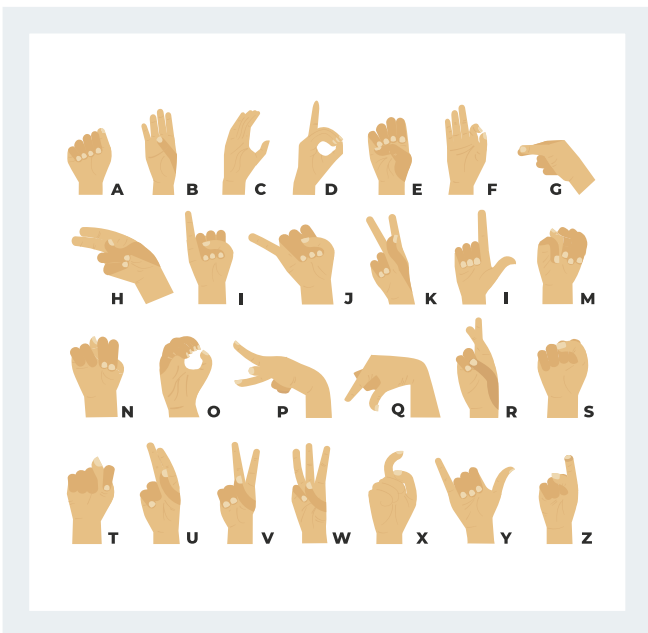
Evo nekoliko primjera prepreka koje mogu smetati učenicima s invaliditetom:

Učeniku koji koristi kolica prepreka mogu biti stepenice.

On se ne može po njima kretati kolicima.

Većina učenika koji ne čuju koriste znakovni jezik.

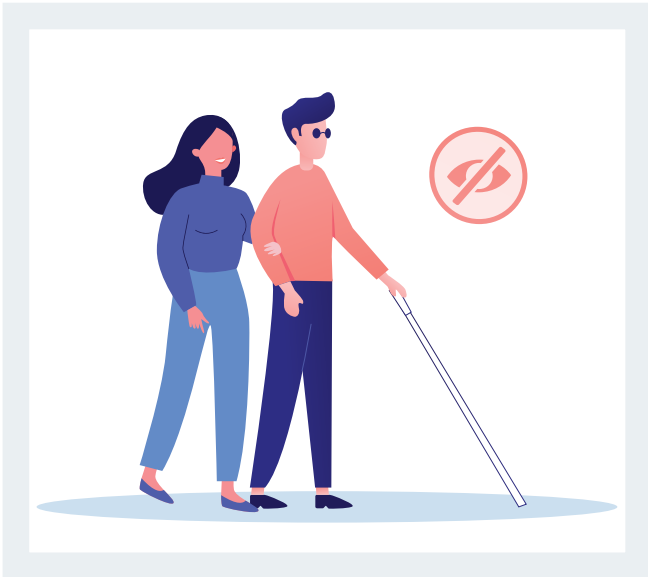

Znakovni jezik je jezik kojim razgovoraju osobe koje ne čuju.

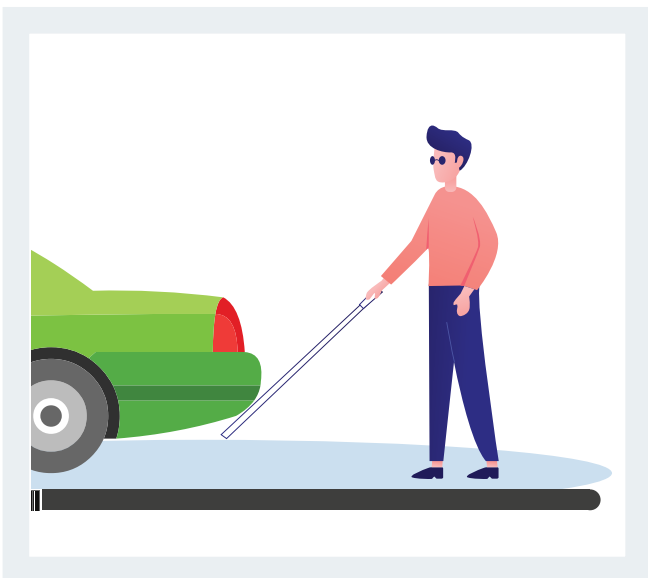
Znakovni jezik je jezik znakova koji se pokazuju rukama, gornjim dijelom tijela, glavom i licem.

Potrebno je da što više nastavnika i učenika nauči koristiti znakovni jezik.

Učenik koji ne vidi otežano se kreće samostalno ako nema bijeli štap ili nekoga ko će ga usmjeravati.

Bijeli štap pomaže učenicima koji ne vide da osjete prepreke na putu.

Prepreke mogu biti različite:

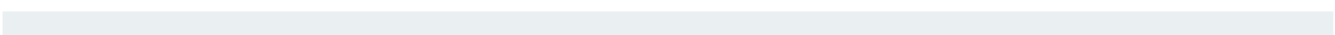
- stubovi na trotoarima
- parkirano auto na trotoaru
- drugo.

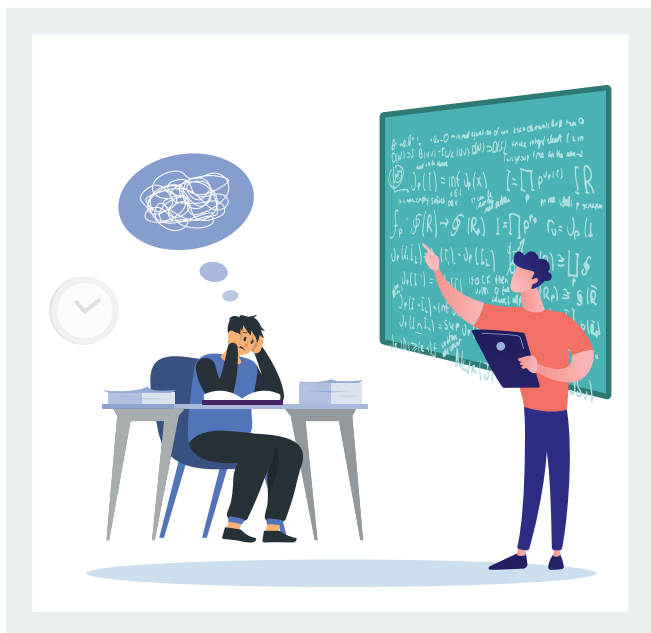

Učenici koji ne vide trebaju imati knjige koje su napisane Brajevim pismom.

Brajevo pismo su slova koja se pišu tačkicama. Takva slova se čitaju prstima

Pređi prstom preko ove trake i osjetičeš tačkice koje znače slova:

Neki učenici s invaliditetom ne razumiju šta piše u knjizi.

Tekst u knjizi ima puno složenih, teško razumljivih riječi.

Te složene i teške riječi su prepreka učenicima s invaliditetom.

Zbog ovih i drugih prepreka učenici s invaliditetom ne mogu da idu i uče u istoj školi zajedno sa drugom djecom.

Treba ukloniti prepreke da sva djeca s invaliditetom mogu učiti zajedno sa djecom bez invaliditeta.

Takvo obrazovanje se zove Inkluzivno obrazovanje.

Ministarstva obrazovanja trebaju ukloniti sve prepreke.

Tako bi djeca s invaliditetom mogla ići i učiti u školi sa drugom djecom.

Ministarstva obrazovanja tako poboljšavaju Inkluzivno obrazovanje djece s invaliditetom.

Inkluzivno obrazovanje treba biti kvalitetno.

Ministarstva obrazovanja trebaju još više raditi kako bi sva djeca sa invaliditetom imala kvalitetno obrazovanje.

Zato su napisani Indikatori.

Indikator je dokaz koji pokazuje da je urađena neka aktivnost.

Lista indikatora pomaže da se provjeri je li urađeno ono što je planirano.

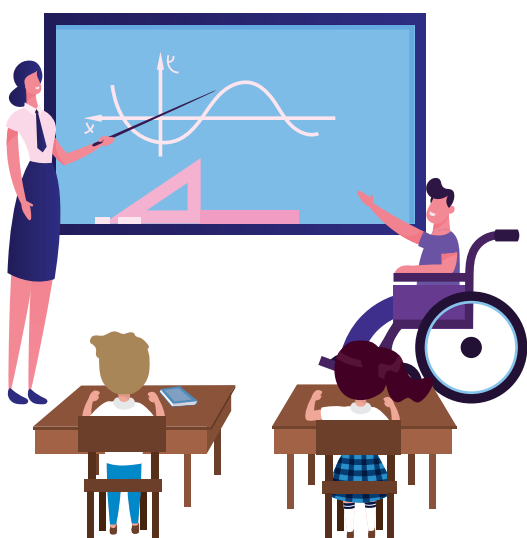

Indikatori opisuju uslove koji se moraju ispuniti da bi se učenici s invaliditetom mogli obrazovati zajedno sa učenicima bez invaliditeta.

Takvo obrazovanje se zove inkluzivno obrazovanje.

Svaka osoba je različita.
Svaki učenik uči na različite načine.

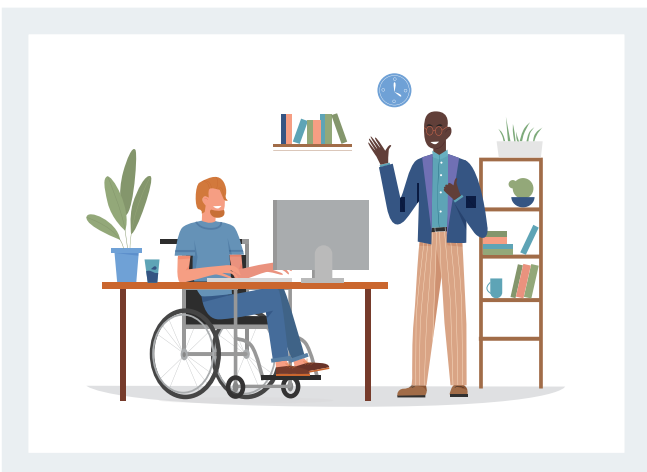
Kvalitetno inkluzivno obrazovanje je prilagođeno potrebama svakog učenika s invaliditetom.

Tako učenik s invaliditetom dobija jednake prilike za učenje kao i djeca bez invaliditeta.

Kvalitetno inkluzivno obrazovanje je važno za učenike s invaliditetom zato što će oni:

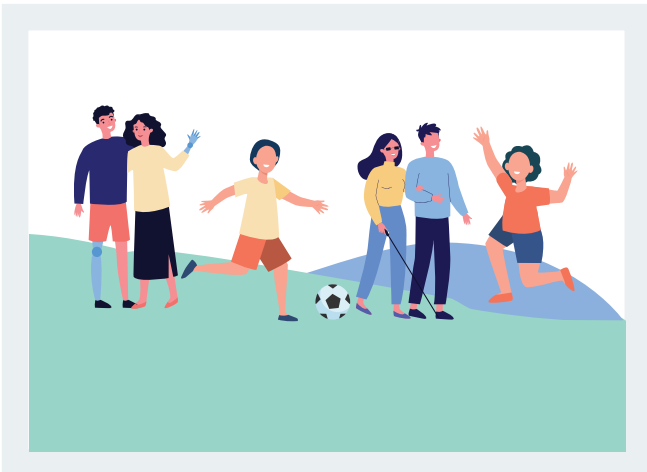
- usvojiti važna znanja
- biti dio školske zajednice

- zaposliti se nakon završenog inkluzivnog obrazovanja
- naučiti mnoge vještine koje će im pomoći da budu što samostalniji

- naučiti druge da razumiju i uvažavaju različitosti

- steći prijatelje
- biti ispunjeni i sretni ljudi.

U Indikatorima piše koje aktivnosti ministarstva obrazovanja trebaju napraviti da bi učenici s invaliditetom imali kvalitetno inkluzivno obrazovanje.

Najvažnije aktivnosti koje ministarstva obrazovanja trebaju uraditi su:

1. Ministarstva obrazovanja moraju promijeniti **zakone i pravilnike** u obrazovanju.

2. Ministarstva obrazovanja moraju napraviti **promjene u školi**. Promjene u školi će omogućiti da učenici s invaliditetom dobiju kvalitetno inkluzivno obrazovanje.

3. Ministarstva obrazovanja moraju dati **novac** kako bi se napravile promjene.

U daljem tekstu je objašnjeno šta to znači.

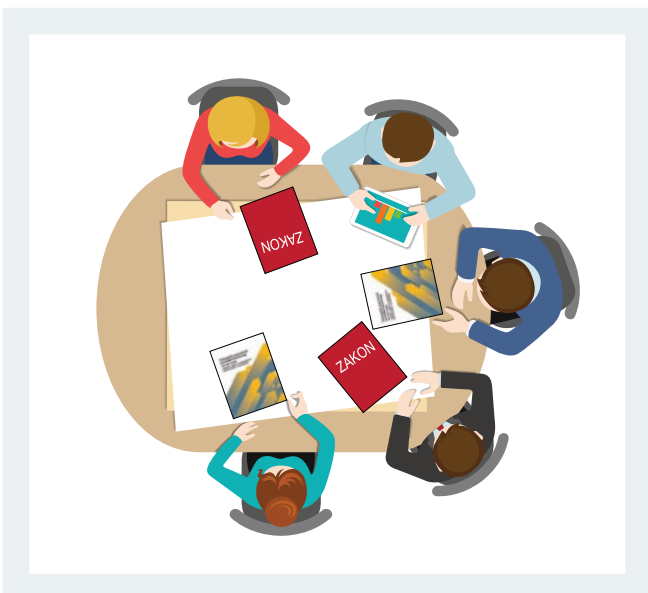
1. Ministarstva obrazovanja moraju promjeniti zakone i pravilnike u obrazovanju

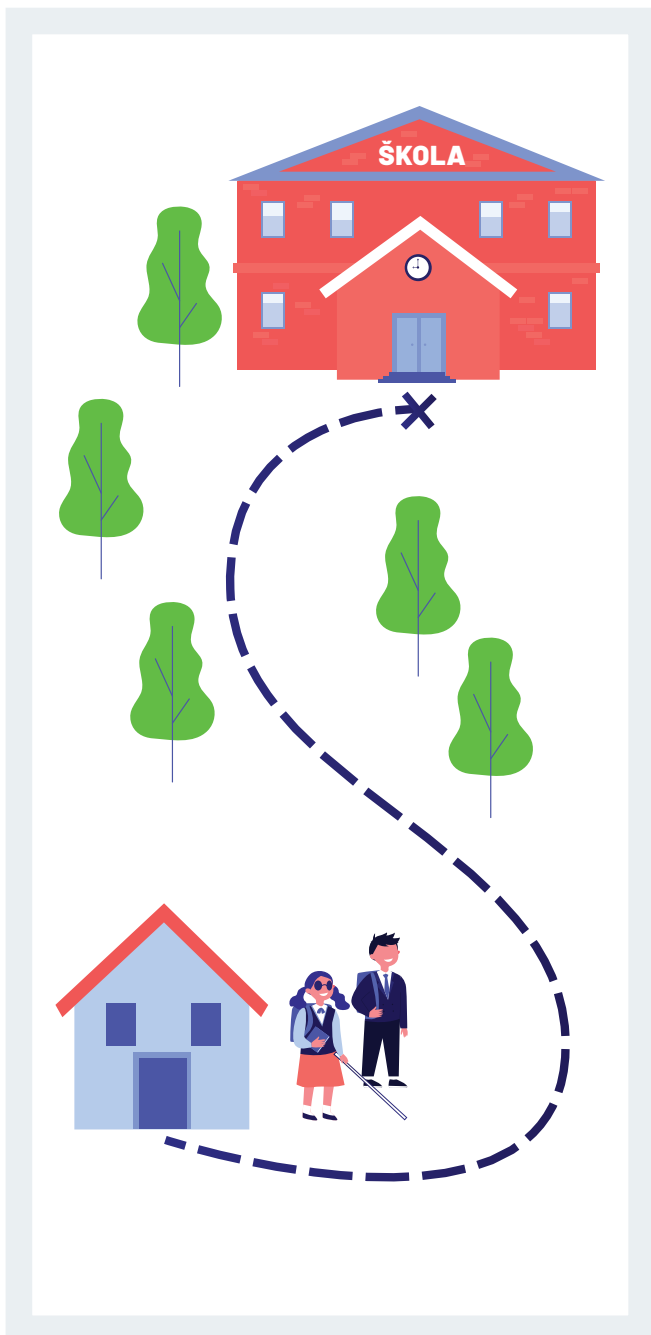
Zakoni i pravilnici su pisani dokumenti u kojima pišu pravila koja svi moraju poštovati.

U zakonima i pravilnicima moraju biti napisana prava učenika s invaliditetom.

Ako nisu sva prava učenika s invaliditetom napisana u zakonima i pravilnicima, ministarstva obrazovanja moraju dopuniti zakone i pravilnike.

Pravo djece s invaliditetom je da idu u školu koja je najbliža njihovoj kući.

Dijete s invaliditetom ima pravo da upiše školu koju on i njegova porodica odaberu.

Učenik s invaliditetom ne smije biti isključen iz škole zato što ima invaliditet.

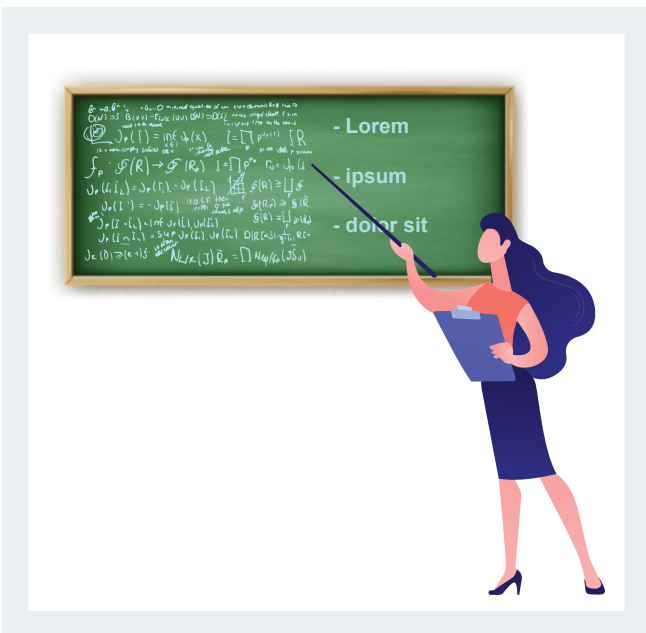
Ukoliko neko pravo učenika s invaliditetom nije ostvareno, učenik ima pravo žalbe.

U zakonima treba biti opisano gdje i kome se učenik s invaliditetom može žaliti.

Zakoni trebaju štiti prava učenika s invaliditetom na inkluzivno obrazovanje.

Zakoni treba da opišu obavezu razumnog prilagođavanja.

Ponekad je učenicima s invaliditetom potrebno prilagoditi okolinu ili lekcije.

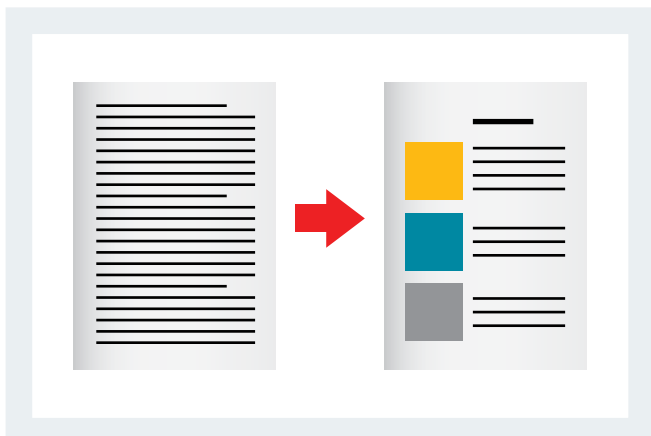
Prilagoditi znači promijeniti način na koji se neke stvari obično rade.

Nastavnik treba da nauči kako da prilagodi učenje učeniku s invaliditetom.

Razumno prilagođavanje olakšava učeniku s invaliditetom da učestvuje na nastavi i uči što uče i drugi učenici.

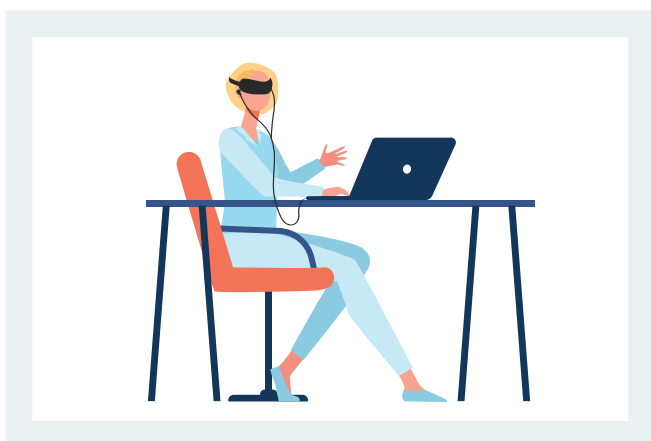
Ovo su neki primjeri razumnog prilagođavanja:

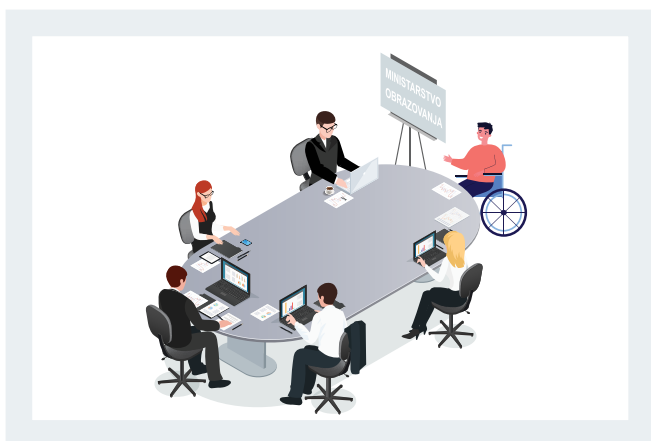
Razumno prilagođavanje je napisati lekciju ili test jednostavno da ga učenik može lako razumjeti.

Razumno prilagođavanje je da učionica učenika koji koristi kolica za kretanje bude u prizemlju škole.

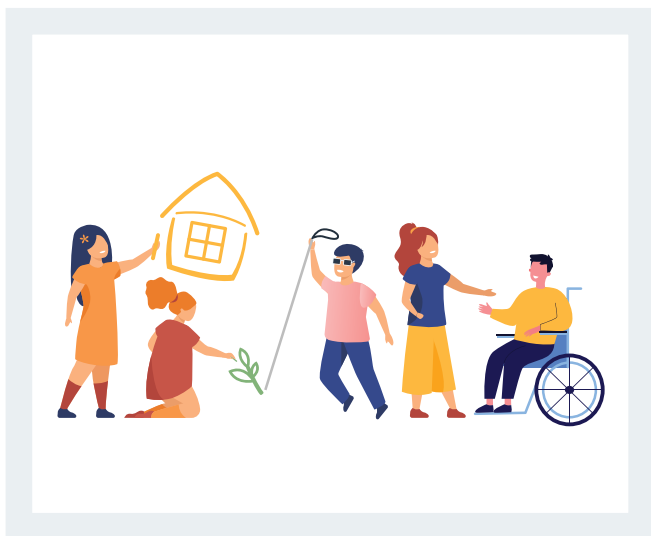
Razumno prilagođavanje je obezbijediti čitač ekrana učenicima koji ne vide.

Učenik s invaliditetom, njegov roditelj, i nastavnici zajedno određuju šta je potrebno prilagoditi.

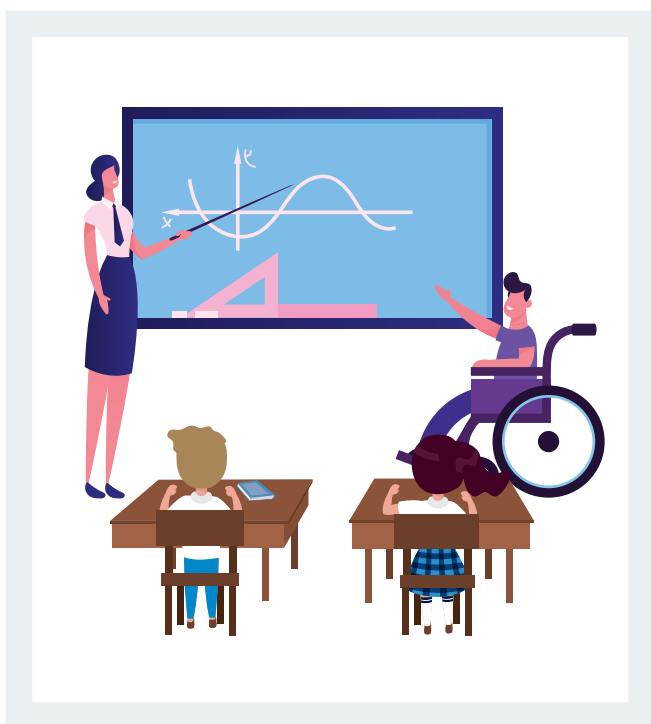
Nastavnik i obrazovne vlasti zajedno treba da naprave prilagođavanje za učenika kojem je to potrebno.

2. Ministarstva obrazovanja moraju napraviti promjene u školi

Sve što je napisano u zakonima treba da se sprovede u školama.

Tako će se učenicima s invaliditetom omogućiti da učestvuju u obrazovanju.

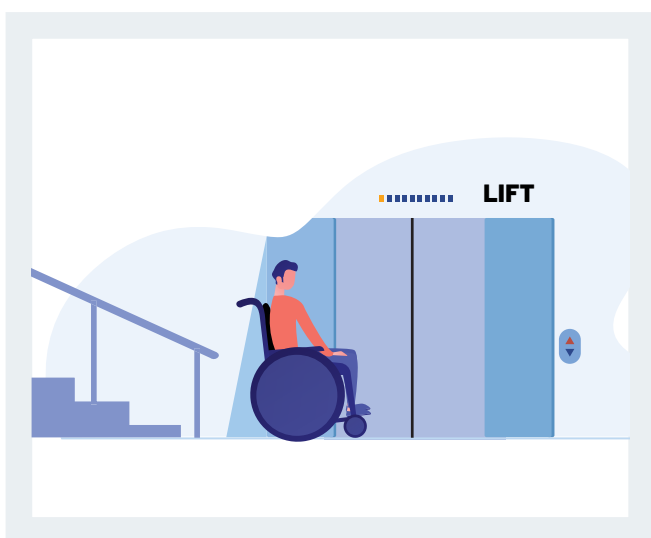

Učestvovanje u obrazovanju znači da učenici s invaliditetom:

- kažu šta misle
- pričaju i pitaju o onome šta uče i o onome šta se dešava tokom nastave.

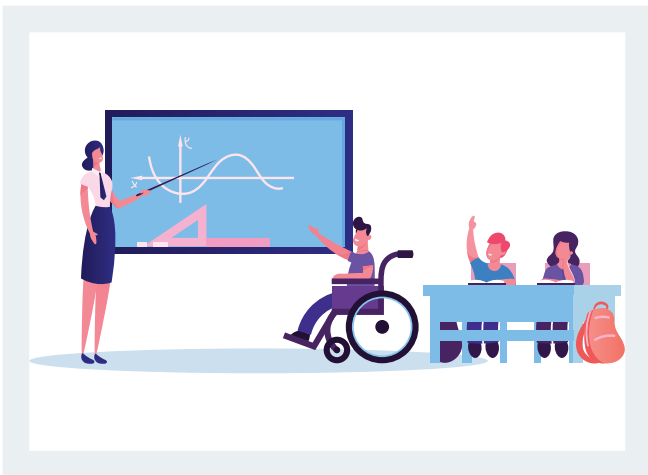
Mišljenje učenika s invaliditetom se mora saslušati.

Kada učenici s invaliditetom odlučuju o svemu što je važno za njih onda oni učestvuju u obrazovanju.

Ministarstva obrazovanja trebaju obezbediti da sve škole budu pristupačne.

To znači da u školi nema prepreka za ulazak i kretanje.

Da bi škola bila pristupačna sve informacije treba prilagoditi učenicima s invaliditetom.

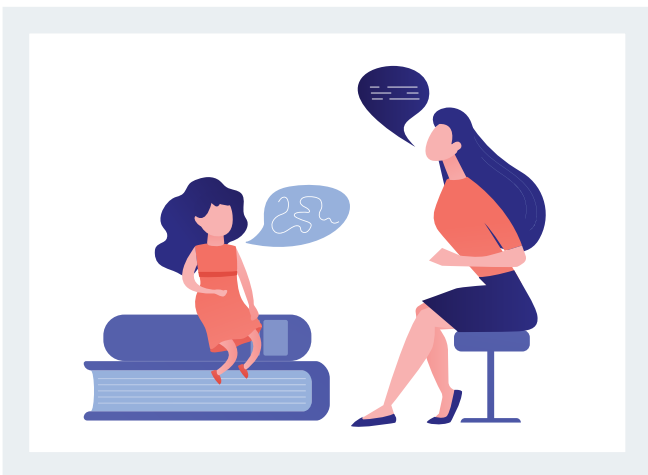
Prilagođene informacije su i školske knjige napisane jednostavnim i razumljivim jezikom.

Takve knjige trebaju imati oznaku Easy to read.

Ovo su riječi na engleskom jeziku. U prevodu znače: lako za čitanje.

Knjige trebaju biti napisane i na Brajevom pismu za učenike koji ne vide.

Učenik s invaliditetom treba da dobije svu podršku koja mu je potrebna da bolje uči.

Učeniku s invaliditetom podršku pružaju nastavnici i vršnjaci.

Pored njih podršku mu daju logopedi, asistenti i druge osobe.

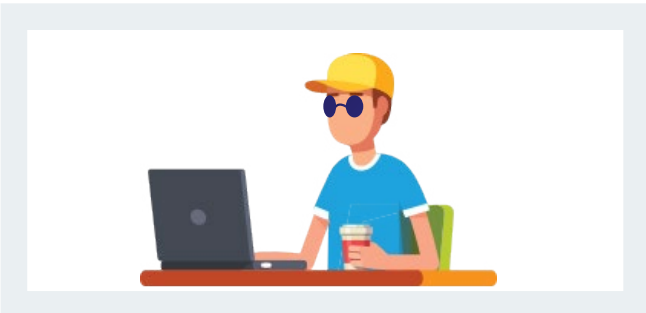
Učeniku s invaliditetom podrška može biti i različita oprema koja se zove **asistivna tehnologija**.

Evo nekoliko primjera kako asistivna tehnologija pomaže učenicima s invaliditetom.

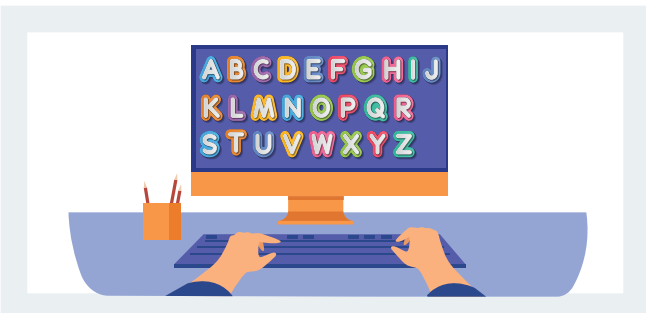
Osobe koje ne mogu potpuno koristiti ruke mogu koristiti posebni miš za upravljanje kompjuterom.

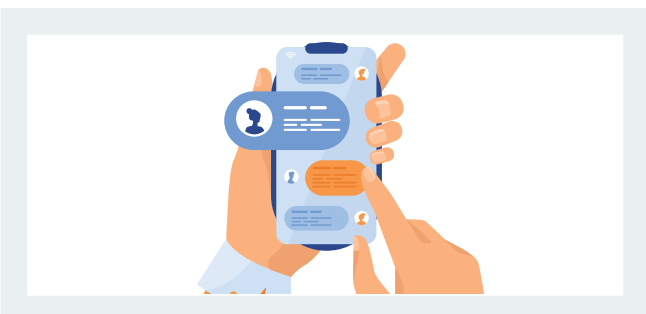
Osobe koje ne vide mogu koristiti kompjuter koji čita tekst na ekranu.

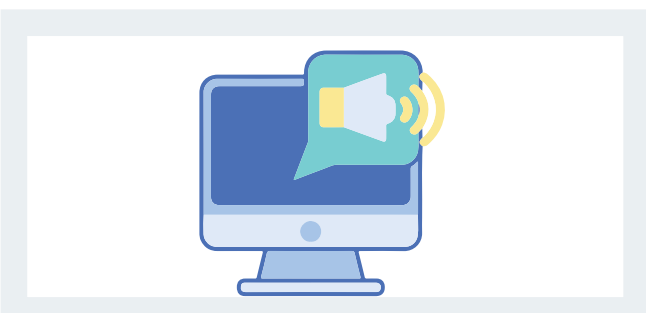
Osobe koje ne vide mogu koristiti kompjuter koji povećava slova na ekranu kompjutera.

Osobe koje ne čuju mogu koristiti pametni telefon koji na ekranu ispisuje riječi koje govorimo.

Osobe koje ne mogu da pričaju mogu koristiti kompjuter koji govori naglas ono što otkucaju na tastaturi.

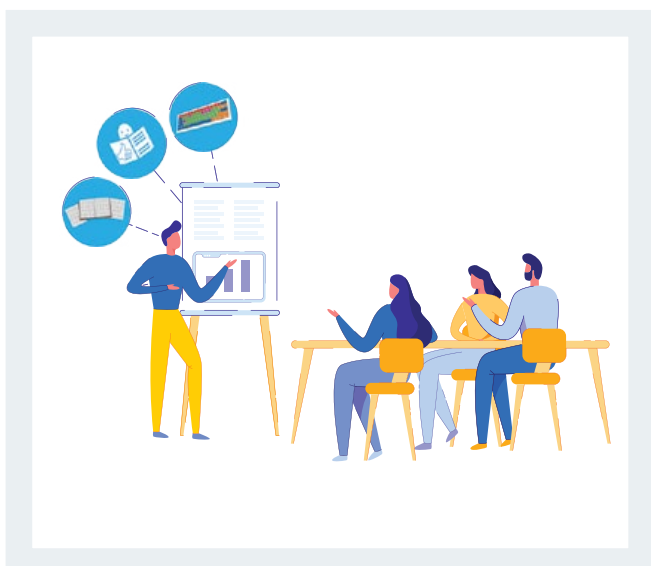

3. Ministarstva obrazovanja moraju dati novac kako bi se napravile promjene

Novac je potreban da bi škola mogla:

- izgraditi rampu
- kupiti tastaturu u boji
- kupiti printer za Brajevo pismo
- zaposliti asistenta koji pomaže nastavnicima i učenicima.

Nastavnici su najvažniji za kvalitetno inkluzivno obrazovanje.

Ministarstva obrazovanja daju novac da nastavnici mogu da nauče:

- kako da omoguće učenje svim učenicima
- kako da naprave plan učenja za svakog učenika s invaliditetom
- kako da naprave plan prelaska učenika iz osnovne u srednju školu.

Ministarstva obrazovanja moraju omogućiti da inkluzivno obrazovanje bude besplatno za svakog učenika.

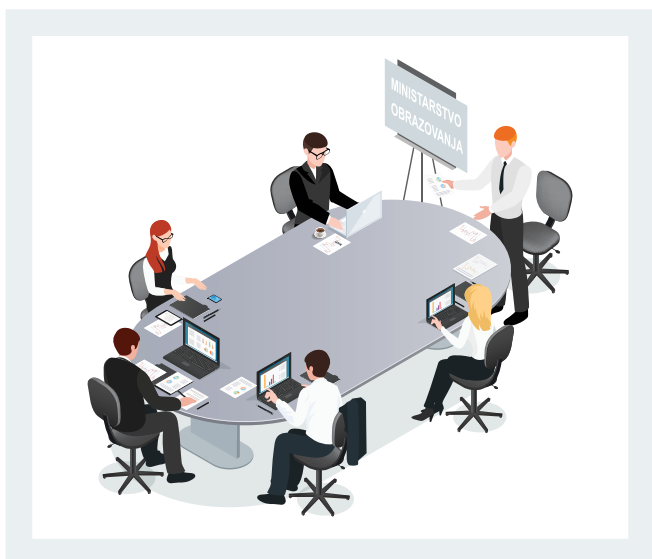
Kako Indikatori mogu pomoći ministarstvima obrazovanja

Indikatori su veoma jasno napisani i mogu ih razumijeti svi koji rade u ministarstvima i školama.

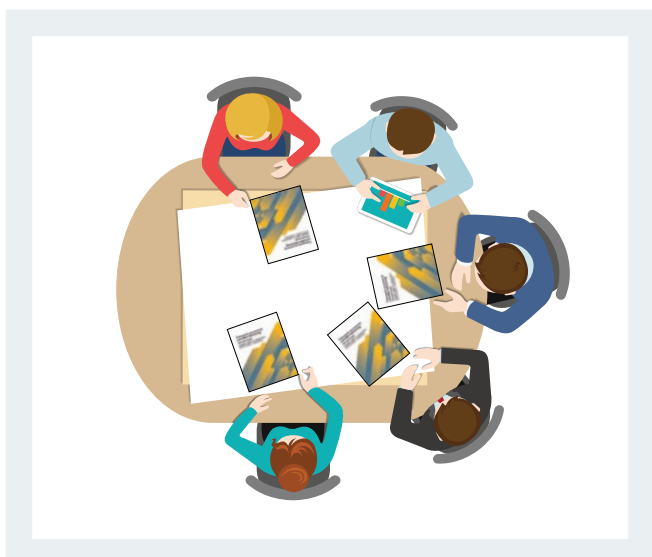
Indikatori će pomoći ministarstvima obrazovanja da saznaju šta nedostaje u obrazovanju.

Pomoći će im da odrede koje promjene trebaju napraviti.

Ministarstva obrazovanja prave plan aktivnosti koje će dovesti do promjena.

Važno je da ministarstva obrazovanja provedu aktivnosti napisane u Indikatorima.

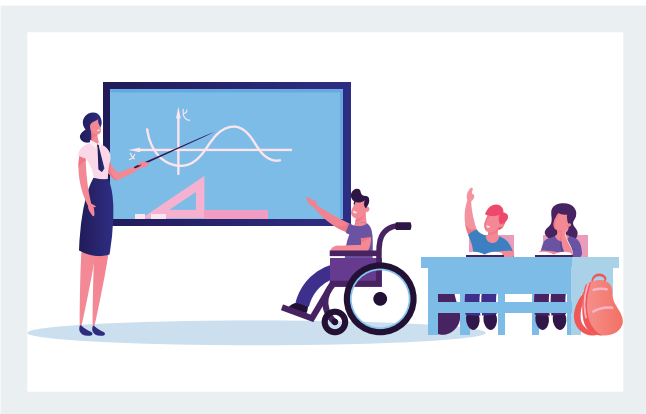

Ministarstva obrazovanja treba da rade zajedno sa drugim ministarstvima kako bi obezbijedili kvalitetno inkluzivno obrazovanje.

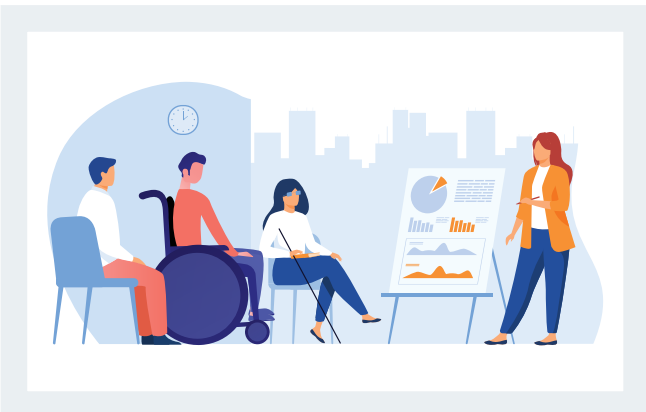
Kada ministarstva obrazovanja sprovedu svoj plan aktivnosti to znači:

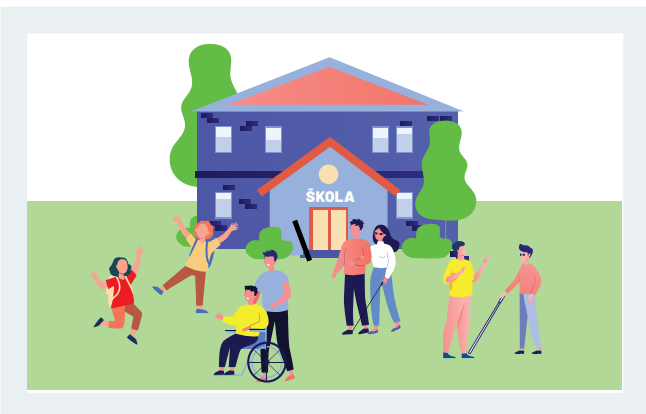
- svi će učenici zajedno učiti i družiti se
- svi će učenici biti prihvaćeni sa svim svojim različitostima

- učenici s invaliditetom će moći pratiti i bolje shvatiti šta govori nastavnik

- učenici s invaliditetom će moći učestvovati u izradi svog plana učenja

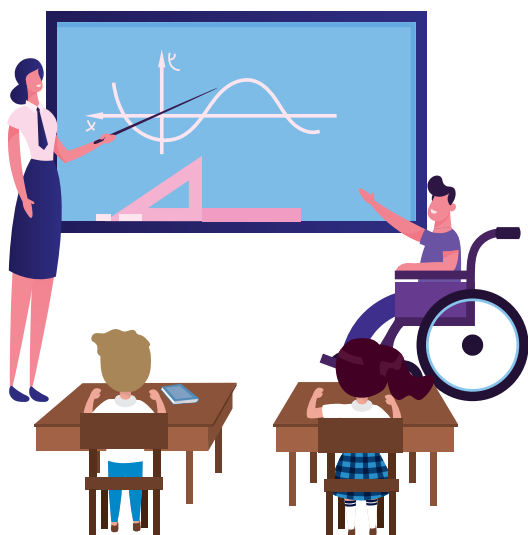

- učenici s invaliditetom će moći ići u najbližu školu
- učenici s invaliditetom će imati veći izbor zanimanja.

Indikatori pomažu ministarstvima obrazovanja da pišu izvještaje.

U izvještaj pišu o promjenama koje su napravili.

Iz izvještaja se vidi koliko ministarstva obrazovanja poštuju pravo djece s invaliditetom na kvalitetno inkluzivno obrazovanje.

Indikatori su veoma važan dokument za obrazovanje djece s invaliditetom u Bosni i Hercegovini.

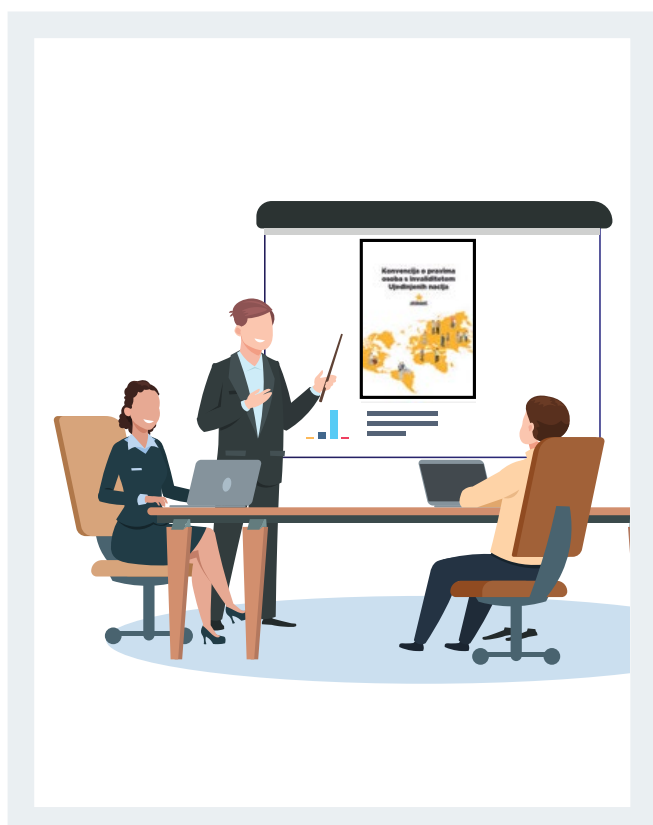
Ko može koristiti Indikatore

Indikatore mogu koristiti svi kojima je obaveza da omoguće inkluzivno obrazovanje.

Indikatore mogu koristiti:

- ministarstva obrazovanja u Bosni i Hercegovini
- vrtići i škole
- učenici s invaliditetom
- organizacije osoba s invaliditetom
- drugi.

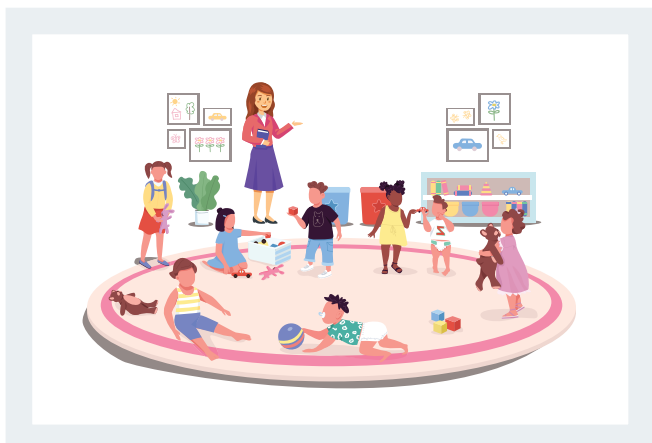
Ministarstva obrazovanja u Bosni i Hercegovini

Ministarstva obrazovanja trebaju donijeti odluku da će koristiti Indikatore.

Sve osobe koje rade u ministarstvima treba da se upoznaju sa pravima učenika s invaliditetom.

Kada se upoznaju sa pravima učenika s invaliditetom moći će bolje da razumiju i koriste Indikatore.

Vrtići i škole

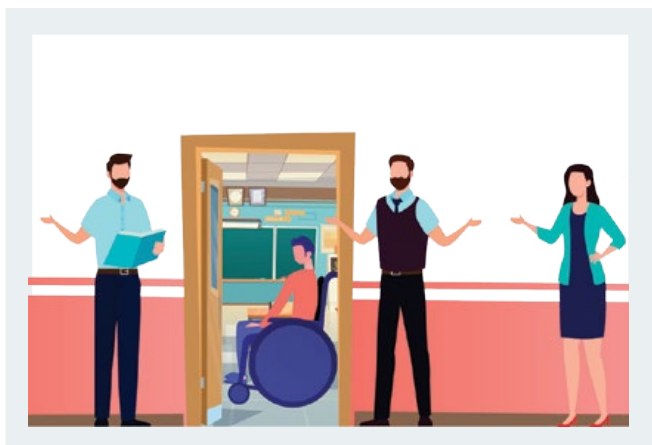

Vrtić čine djeca, odgajatelji i druge osobe koje rade u vrtićima.

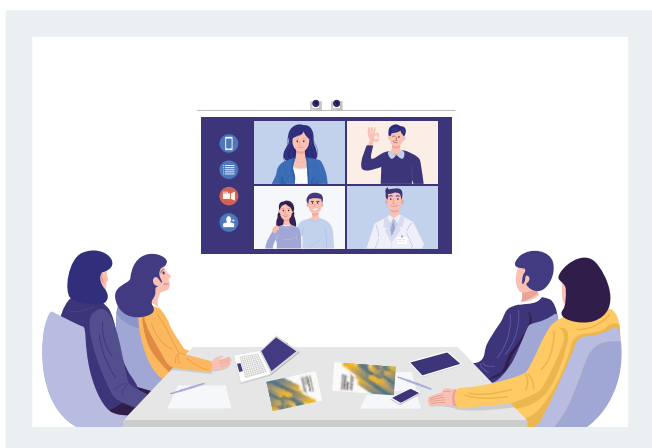
Školu čine učenici, direktor, nastavnici i druge osobe koje rade u školi.

Vrtić i škola treba da osiguraju kvalitetno obrazovanje za svako dijete.

Zadatak vrtića i škole je da obavijeste ministarstvo obrazovanja šta im nedostaje za djecu i učenike.

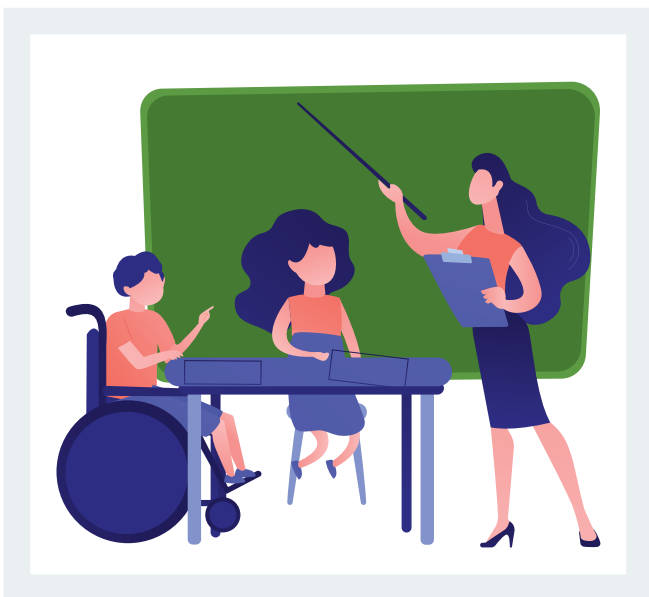
Ministarstvo obrazovanje je dužno da im obezbjedi to što im nedostaje.

Na taj način će vrtić i škola prilagoditi ono što treba svakom djetetu i učeniku s invaliditetom da uči na najbolji mogući način.

Tako će olakšati rad odgajateljima i nastavnicima u vrtiću i školi.

Učenik s invaliditetom i njegov roditelj

Važno je da učenici s invaliditetom i njegovi roditelji znaju da postoje Indikatori.

Ovaj pojednostavljen dokument služi učeniku s invaliditetom da sazna šta piše u Indikatorima.

Učenik s invaliditetom mora učestvovati u promjenama koje će mu osigurati kvalitetno inkluzivno obrazovanje.

Organizacija osoba s invaliditetom

Organizacija osoba s invaliditetom je grupa ljudi koja traži od države da poštuju njihova prava.

Organizacije osoba s invaliditetom trebaju koristiti Indikatore.

Organizacije osoba s invaliditetom pomoću Indikatora provjeravaju da li ministarstva obrazovanja rade sve što treba za inkluzivno obrazovanje.

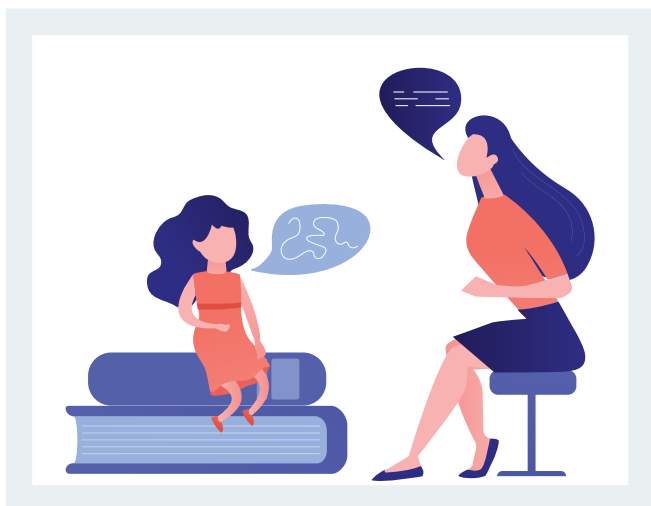
Organizacije osoba s invaliditetom od ministarstva obrazovanja zahtjevaju da se naprave promjene.

Te promjene će učenicu s invaliditetom omogućiti kvalitetno inkluzivno obrazovanje.

Druge osobe koje mogu koristiti indikatore

Sve osobe koje mogu pomoći da se naprave promjene u obrazovanju mogu koristiti Indikatore.

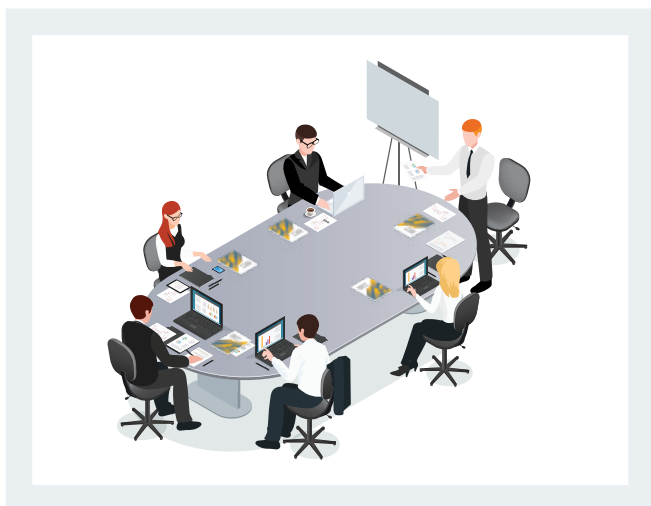

To mogu biti:

- stručnjaci u školama i fakultetima

- osobe koje rade u općinama i ministarstvima

- osobe koje rade u nevladinim organizacijama.

